

فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی
سال نهم - شماره ۳۲ - زمستان ۱۳۹۰
ص ص ۴۷-۲۳

محتوای اطلاعاتی اقلام صورت سود و زیان جامع

بررسی بورس اوراق بهادار تهران

محمد علی آقایی*

رحمان سجادپور**

چکیده

افشای سود جامع و اقلام آن سهامداران را برای ارزیابی بازده سهام کمک می‌کند و به مدیران برای بهبود تخصیص منابع مالی یاری می‌رساند. صورت سود و زیان جامع علاوه بر سود خالص دوره، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان تحقق نیافته سرمایه گذاری‌ها و تعدیلات سنواتی را شامل می‌شود. انتظار می‌رود گزارش طبقه بندی صورت سود و زیان جامع بار اطلاعاتی گزارش‌های مالی را افزایش دهد. مربوط بودن سود جامع و فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی اقلام آن با توجه به

* استادیار گروه حسابداری، دانشگاه تربیت مدرس

** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه تربیت مدرس

همگونی متغیرها حسابداری، با داده‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۹ به وسیله رگرسیون خطی چندگانه، آزمون وونگ و آزمون F^۲ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که سود جامع قدرت توضیح دهنده‌گی قوی‌تری دارد، همچنین سایر اقلام سود و زیان جامع به جزء سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها محتوای اطلاعاتی فزاینده‌ای دارند. این نتایج با شواهد تحقیقات بیدل و چوی (۲۰۰۶) در آمریکا، و کی‌ری‌داران و همکاران (۲۰۰۹) در کانادا سازگاری دارد.

واژه‌های کلیدی: سود و زیان جامع، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها، تعدیلات سنواتی، محتوای اطلاعاتی

مقدمه

گزارشگری سود جامع بر مسئله گزارش و نمایش تاکید دارد تا شناسایی و اندازه‌گیری. تنها تغییری که به وجود می‌آید در چگونگی ارائه اطلاعات است که قبلاً توسط شرکت جمع‌آوری شده و به استفاده کنندگان ارائه شده است. افشای سود جامع و اقلام آن به سهامداران برای ارزیابی بازده سهام و به مدیران برای بهبود تخصیص منابع مالی کمک می‌نماید. اقلام سود و زیان جامع در کشورهای مختلف، متفاوت می‌باشد اقلام سود و زیان جامع در آمریکا و کانادا شامل سود خالص، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان سرمایه‌گذاری‌ها، و حداقل بدهی بازنشستگی است (بیدل و چوی، ۲۰۰۶). اما در نیوزلند این صورت مالی شامل سود خالص، سود و زیان تجدید ارزیابی دارایی‌ها و سود و زیان تسعیر ارز است (استیون، ۲۰۰۰). در ژاپن شامل سود خالص، سود و زیان تسعیر ارز و سود و زیان سرمایه‌گذاری‌هاست (چونگ و همکاران، ۲۰۰۴) و در بورس اوراق بهادار تهران شامل سود خالص، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها و تعدیلات سنواتی می‌باشد (استاندارد ش. ۶، بند ۱۰). در سال‌های اخیر چگونگی ترکیب سود جامع توجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است. نتایج تحقیق گوناگون محتوای اطلاعاتی پاره‌ای از تعاریف سود جامع را تایید می‌نماید اما از نظر قدرت پیش‌بینی

کنندگی مدلها تفاوتی نداشتند. در این تحقیق محتوای اطلاعاتی سود جامع، سود خالص و فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی ارقام سود و زیان جامع در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار خواهد گرفت. پرسشهای اصلی که در این تحقیق مطرح می‌باشد، بر پایه این حقیقت مطرح شده اند که یکی از هدف‌های نهایی گزارشگری مالی، ارائه ارقام سود معنادار و قابل اطمینان هم برای سرمایه گذاران در جهت کمک به تصمیم‌گیری‌های اقتصادی آنها و هم برای مدیران در جهت کمک به مقاصد کنترل داخلی آنها است (Keiichi Kubota و همکاران، ۲۰۰۶).

بنابراین پرسش‌های زیر مطرح می‌باشد:

پرسش ۱: آیا سود جامع و سود خالص در رابطه با بازده دارای قدرت توضیح دهندگی متفاوتی هستند؟

پرسش ۲: آیا هر یک از ارقام سود و زیان جامع دارای محتوای اطلاعاتی فزاینده‌ای می‌باشند؟

با توجه به تغییرات اخیر و تغییرات احتمالی آتی در محیط حسابداری در سطح بین الملل، این تحقیق درباره محتوای اطلاعاتی سود جامع و سایر ارقام سود جامع در بورس اوراق بهادار تهران به منظور بررسی مناسب بودن ارقام کنونی و بالقوه سود و زیان جامع نتیجه‌گیری‌هایی را ارائه می‌کند. با توجه به شواهد و نتایج غیر قطعی پژوهشهای انجام شده در کشورهای مختلف و همچنین تحقیقات پرسشنامه‌ای انجام شده قبل از لازم الاجرا شده تهیه سود و زیان جامع در بورس اوراق بهادار تهران ضروری بود تا درباره سود جامع در ایران به صورت تجربی پژوهشی انجام شود. فهمیدن این موضوع که سود جامع و سایر ارقام سود جامع دارای محتوای اطلاعاتی هستند (یا نیستند)، راهنمای با ارزشی برای ارزیابی ارزش ممکن اطلاعات حسابداری افشاء شده در بورس اوراق بهادار تهران خواهد بود و تحقق ما شواهدی برای حسابداری بین المللی و در زمینه مالی فراهم می‌کند.

ادبیات تحقیق

مبانی نظری

در صورت سود و زیان جامع بر مسئله گزارش و نمایش تأکید دارد تا شناسایی و اندازه‌گیری، بنابراین لازم نیست که شرکت‌ها برای گزارشگری سود جامع اطلاعات مالی جدیدی جمع‌آوری کند. بلکه کلیه اطلاعات لازم موجود می‌باشد. تنها تغییری که به وجود می‌آید در چگونگی ارائه اطلاعات است، این اقلام قبل از ارائه صورت سود و زیان جامع در قسمت سایر درآمدها و هزینه‌های سود و زیان یا در ترازنامه گزارش می‌شدند (بلکویی احمد ریاحی، ۱۳۸۱). در صورتی که منبع اطلاعات به صورت طبقه‌بندی شده ارائه شود؛ محتوای اطلاعاتی منبع اطلاعات شده می‌تواند به مراتب بیشتر شوند (آقایی و مرادی، ۱۳۹۰). موافقین دیدگاه سود جامع از جمله مایکل اچ ساتن (۱۹۹۳)، هرست (۱۹۹۸)، هایکنز (۲۰۰۰)، بیدل (۲۰۰۴) و.... معتقداند که سود و زیان اندازه‌گیری شده بر مبنای جامع، عملکرد شرکت‌ها را بهتر از سایر اندازه‌گیری‌های سود نشان می‌دهد. چون کلیه تغییرات در خالص دارایی‌ها را که ناشی از منابع غیر مالکانه در طی یک دوره است را در بر می‌گیرد. همچنین اجزای تفکیک شده سود جامع اطلاعات خاص اضافی را برای قیمت‌گذاری مجدد در اختیار تحلیل‌گران مالی قرار می‌دهد (Hodgson و همکاران، ۲۰۰۷). آنها در تحقیقات خود به بررسی محتوای اطلاعاتی سود جامع در ارزیابی عملکرد قبل و بعد از الزام شرکت‌ها به تهیه سود و زیان جامع پرداخته‌اند. یافته‌های آنها حاکی از دارا بودن محتوای اطلاعاتی سود جامع است. از سوی دیگر مخالفین از جمله کاهان، ۲۰۰۰ و اوریناتا ۲۰۰۲ و استیفن ۲۰۰۷ تحقیقات تجربی را در نیوزلند و اتحادیه اروپا انجام داده‌اند که نشان می‌دهد سود جامع از نظر محتوای اطلاعاتی برتری بر سایر تعاریف سود ندارد. تحقیقات تجربی قبلی راجع به افشای سود جامع و مرتبط بودن آن با ارزش و بازده در کشورهای مختلف شواهد متناقض و غیر قطعی ارائه کرده است.

پیشینه

بسیاری از تحقیقات حسابداری مبتنی بر بازار سرمایه، ارتباط سود جامع و ارقام آن را با بازده از نظر محتوای اطلاعاتی در مقاطع زمانی مختلف در کشورهای متفاوت مورد بررسی قرار داده‌اند. Hirst and Hopkins (۱۹۹۸) در تحقیقی پرسشنامه‌ای با عنوان "گزارشگری سود و زیان جامع و قضاوت‌های ارزیابی تحلیل‌گران" تاثیر نحوه گزارشگری سود و زیان جامع بر تصمیم‌گیری و قضاوت تحلیل‌گران درباره قیمت سهام پرداختند و دریافتند که با افشای اجزای سود و زیان جامع توانایی تحلیل‌گران برای برآورد ارزش سهام شرکت افزایش می‌یابد.

Maines and McDaniel (۲۰۰۰) با استفاده از پرسشنامه، قضاوت سرمایه‌گذاران غیر حرفه‌ای بر نحوه ارائه سود و زیان جامع با اشکال مختلف یعنی ارائه سود و زیان جامع و ارائه حقوق صاحبان سهام را بررسی کردند. نتایج تحقیق نشان داد که شکل ارائه اطلاعات ارتباطی با دریافت و درک اطلاعات سود و زیان جامع توسط کاربران آن ندارد.

Cahan و همکاران (۲۰۰۰) ارزش اطلاعاتی افشای جداگانه ارقام سود و زیان جامع (تجدید ارزیابی دارایی‌ها و تعدیلات نرخ ارز) را در نیوزیلند با استفاده از آزمون وونگ مورد مطالعه قرار دادند. شواهد نشان داد که افشای جداگانه تعدیلات تجدید ارزیابی و تسعیر نرخ ارز در صورت‌حساب تغییرات حقوق صاحبان سهام ضروری نیست.

Kanagaretnam و همکارانش (۲۰۰۴) در پژوهشی سودمندی گزارشگری سود و زیان جامع را در کانادا مورد بررسی قرار دادند. هدف آنها از این بررسی ارزشگذاری بازار اجزای "سایر ارقام سود و زیان جامع" بود تا شواهدی مبنی بر مربوط بودن پیش نویس استاندارد سود و زیان جامع فراهم آورند. آنها رابطه بین ارزش بازار سرمایه یا بازده را با اجزای "سایر ارقام سود و زیان جامع" با استفاده از تحلیل رگرسیون و آزمون F بررسی کردند تا محتوی اطلاعاتی افشاهای جدید را ارزیابی کنند. نتایج بررسی آنها شواهدی را ارائه کرد که هر یک از چهار جز "سایر ارقام سود و زیان جامع" برای توضیح ارزش بازار یا بازده سهام هر دو مربوط است.

آنها دریافتند که سود خالص برای پیش بینی عملکرد آتی شرکت بهتر از سود جامع است.

Bidele and Choi (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان "سودمندی سود و زیان جامع" مربوط بودن سود جامع را برای تصمیم گیری با استفاده از تحلیل رگرسیون مورد مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق آنها در زمینه تعاریف گوناگون سود نشان داده که برای محتوای اطلاعاتی، تعریف سود جامع طبق بیانیه شماره ۱۳۰ هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی امریکا بر سود خالص و سود جامع برتری دارد.

Stephen و همکاران (۲۰۰۷) در تحقیقی در اتحادیه اروپا به مقایسه مربوط بودن سود عملیاتی، سود خالص و سود جامع برای سرمایه گذاران با استفاده از تحلیل رگرسیون پرداختند. نتایج تحقیق نشان می دهد که اول اینکه؛ سود جامع دارای کمترین ارتباط نسبت به سایر سودها بوده است. دوم اینکه؛ جمع سایر اقلام سود جامع بعد از سود خالص دارای محتوای اطلاعاتی است. سوم اینکه؛ ارائه سود و زیان جامع باعث شفافیت صورت های مالی می شود.

Kiridaran و همکاران (۲۰۰۹) با توجه به الزام شرکت های کانادایی به ارائه صورت سود و زیان جامع با سه هدف همسان سازی گزارش شرکت ها، مفید تر شدن اطلاعات برای استفاده کنندگان و تغییر هماهنگ با سایر کشورها در حرکت به سوی حسابداری بر اساس ارزش به بررسی نتایج اجرای این استاندارد با استفاده از تحلیل رگرسیون، آزمون F و والد در کانادا می پردازد. نتایج تحقیق نشان می دهد که رابطه سود جامع با بازده بسیار قوی تر از سود خالص در ارتباط با بازده و ارزش سهام است.

Louis (۲۰۰۳) در تحقیق خود تعدیلات تسعیر ارز را با مدل رگرسیونی مورد تجزیه و تحلیل اقتصادی قرار داد و همچنین رابطه بین تغییر ارزش شرکت و تعدیلات تسعیر ارز را برای نمونه ای از شرکت های چند ملیتی بررسی کرد و در این تحقیق یکی از اجزای اصلی سود و زیان جامع یعنی تعدیلات تسعیر ارز مورد توجه قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان داد که تعدیلات مثبت تسعیر ارز با زیان کاهش ارزش (به جای افزایش ارزش) رابطه دارد. همچنین دریافت که رابطه منفی

بین تعدیلات تسعیر ارز و تغییر در ارزش عمدتاً مربوط به آن دسته از شرکت‌هایی است که کاربر هستند.

عرب مازار یزدی و رادمهر (۱۳۸۲) با انجام بررسی پرسشنامه‌ای نظر کاربران و جامعه دانشگاهی حسابداری را در خصوص تک تک اجزای صورت سود و زیان جامع جویا شدند. همچنین نقطه نظرات آنها را درباره ضرورت طرح این اجزا در یک صورت جداگانه مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان داد که از دید جامعه مورد بررسی، افشای تک تک اجزای صورت سود و زیان جامع در گزارشگری بروی سازمانی ضروری است ولی ارائه این اجزا در یک صورت جداگانه مانند، صورت سود و زیان جامع ضروری نیست.

مجتهدزاده و مومنی (۱۳۸۲) در یک بررسی پرسشنامه‌ای تأثیر ارائه صورت سود و زیان جامع بر تصمیم‌گیری‌های استفاده‌کنندگان را مورد بررسی قرار دادند و در این پژوهش دو فرضیه مورد آزمون قرار گرفت. نتایج این تحقیق نشان داد که استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی در تصمیم‌گیری‌های خود از مولفه‌های کارایی مدیریت، بازده سرمایه‌گذاری و پیش‌بینی جریان نقدی آتی استفاده می‌کنند. ارائه صورت سود و زیان جامع بستری فراهم می‌کند که این مولفه‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد، در نتیجه عامل موثری در تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان به شمار می‌رود.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، تحقیقات تجربی قبلی راجع به افشاء سود جامع و مرتبط بودن آن با ارزش و بازده در کشورهای مختلف شواهد متناقض و غیر قطعی ارائه کرده است.

روش پژوهش

به دلیل اینکه نتایج حاصل از پژوهش می‌تواند در فرایند تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار گیرد، این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی است. همچنین این پژوهش از لحاظ ماهیت توصیفی - همبستگی است. زیرا در این نوع پژوهش‌ها، محقق به دنبال ارزیابی ارتباط بین دو یا چند متغیر است. به منظور آزمون فرضیات پژوهش از مدل‌های رگرسیون چند متغیره، آزمون ووانگ و آزمون F استفاده شده است.

فرضیات تحقیق

از آن جا که انتظار می‌رود گزارش طبقه‌بندی صورت سود و زیان جامع بار اطلاعاتی گزارش‌های مالی را افزایش دهد. و با توجه به شواهد و نتایج غیر قطعی پژوهش‌های انجام شده در کشورهای مختلف، فرضیه‌ی زیر در مورد سود و زیان جامع مطرح می‌باشند:

فرضیه ۱: قدرت توضیح دهنده‌ی سود جامع و سود خالص در تعیین بازده سهام تفاوت معناداری دارد.

اقدام سود و زیان جامع در کشورهای مختلف، متفاوت می‌باشد. در بورس اوراق بهادار تهران شامل سود خالص، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان تحقق نیافته سرمایه گذاری‌ها و تعدیلات سنواتی می‌باشد. در فرضیه‌های زیر با آزمون فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی می‌تواند ارزش اطلاعاتی هر قلم از اقدام سایر سودهای جامع را مشخص کند به دنبال این تحلیل می‌توانیم راجع به مناسب بودن اقدام کنونی سود و زیان جامع نتیجه‌گیری‌هایی را ارائه کنیم.

فرضیه ۲: سود و زیان تسعیر ارز دارای محتوای اطلاعاتی فزاینده‌ای است.

فرضیه ۳: سود و زیان تحقق نیافته سرمایه گذاری دارای محتوای اطلاعاتی فزاینده‌ای است.

فرضیه ۴: تعدیلات سنواتی دارای محتوای اطلاعاتی فزاینده‌ای است.

در فرضیه اول به بررسی مربوط بودن محتوای اطلاعاتی سود و زیان جامع و سود و زیان خالص پرداخته می‌شود. در فرضیه دوم تا چهارم فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی هر یک از متغیرهای سود و زیان جامع بررسی خواهد شد. منظور از محتوای اطلاعاتی این است که آیا یک متغیر می‌تواند اطلاعاتی به بازار و استفاده کنندگان ارائه نماید که سایر متغیرها آن را ارائه نکنند. در صورتی که هر یک از اقدام موجود در صورت‌های مالی از جمله سود جامع بر تصمیم‌گیری سرمایه گذاران تاثیر گذار باشد می‌توان اظهار کرد که آن صورت مالی دارای محتوای اطلاعاتی است. از آنجا که تغییرات بازده سهام به عنوان عکس العمل سهامداران به اطلاعات محسوب می‌شود، زمانی می‌توان گفت که اطلاعات بر تصمیمات

سهامداران تاثیر گذاشته است که تغییرات آن اطلاعات با تغییرات بازده ارتباط داشته باشد. هرچه این ارتباط بیشتر باشد می‌توان ادعا کرد که محتوای اطلاعاتی آن بخش، از دیدگاه سهامداران و سرمایه‌گذاران بیشتر است. برای آزمون چنین فرضیاتی باید از مدل‌هایی استفاده کرد که به نوعی تغییرات متغیرهای مستقل را با بازده سهام شرکت‌ها در بازار مربوط می‌کند. از سوی دیگر با توجه به ماهیت متغیرهای مستقل و شباهت و همبستگی آنها از تحلیل رگرسیون برای داده‌ها استفاده می‌گردد. البته تحلیل رگرسیون الزاماً بیانگر حالت علیت نمی‌باشد.

جامعه آماری و دوره مورد مطالعه

سال ۱۳۸۰ که از این تاریخ شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ملزم به ارائه صورت سود و زیان جامع شدند به عنوان شروع دوره مطالعه قرار گرفت. بنابراین دوره زمانی تحقیق از ابتدای سال ۱۳۸۰ تا پایان سال ۱۳۸۹ در نظر گرفته شده است. جامعه آماری در این تحقیق، مجموعه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. البته شرایط خاصی مد نظر محقق بوده است که احراز این شرایط توسط شرکت‌ها جهت انجام بررسی آماری ضروری می‌باشد. شرایط مذکور به شرح زیر می‌باشد:

۱. شرکت نباید در این فاصله تغییر دوره داشته باشد.
۲. شرکت نباید در طول دوره تحقیق دچار توقف شده باشد.
۳. دسترسی لازم برای صورت‌های مالی شرکت وجود داشته باشد.
۴. شرکت حداقل یکی از متغیرهای سود جامع را داشته باشد.
۵. نمونه شامل شرکت‌های سرمایه‌گذاری و خدماتی از جمله بانک‌ها نمی‌باشد.

جدول ۱. شرکت‌های مورد بررسی

نوع صنعت	تعداد شرکت‌های پذیرفته شده	تعداد شرکت‌های در نظر گرفته شده
استخراج معادن	۱۰	۱۰
فراورده‌های غذایی و آشامیدنی	۵۰	۱۵
منسوجات	۲۷	-
چوب کاتن کاغذ و بسته بندی	۱۱	۷
انتشار چاپ و تکثیر	۲	۱
فراورده‌های نفتی	۶	-
مواد و محصولات شیمیایی	۵۵	۱۴
لاستیک و پلاستیک	۱۶	۲
سایر محصولات کانی غیر فلزی	۳۲	۹
فلزات اساسی	۱۶	۱
ساخت محصولات فلزی	۹	۲
ماشین الات و تجهیزات	۱۷	۲
ماشین الات و دستگاه‌های برقی	۱۲	۲
ساخت رادیو و تلوزیون.....	۸	۱
وسایل اندازه گیری و.....	۲	-
خودرو و ساخت قطعات	۲۵	۱۴
سایر وسایل حمل و نقل	۳	-
حمل و نقل انبارداری و ارتباطات	۳	۲
انبوه سازی و املاک و..	۵	۴
رایانه	۲	۲
خدمات فنی مهندسی	۳	۲
حمل و نقل آبی	۱	۱
پست و مخابرات	۱	۱
استخراج نفت	۱	۱
تامین وجه بیمه	۳	۳
سایر	۴	۳
جمع	۳۰۸	۹۹

همان گونه که ملاحظه شد در این تحقیق نمونه گیری صورت نگرفته شده بلکه به روش حذفی شرکت‌ها مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و از بین جامعه آماری انتخاب شده‌اند. در نتیجه فرآیند ذکر شده با توجه به شرکت‌های و سالهای مالی آنها و نحوه انتخاب شرکت‌ها در مجموع از اطلاعات ۹۹ شرکت و با در نظر گرفتن سال مالی ۶۵۳ شرکت - سال مورد بررسی قرار گرفته شده است.

متغیرهای مورد مطالعه

در مطالعاتی که پیرامون محتوای فزاینده اطلاعات به عمل می‌آید، معمولاً متغیرهای مورد نظر در یک تابع رگرسیون یک یا چند متغیره معمولاً خطی هستند. و ارتباط این متغیرها و بازده سهام شرکت‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد. توجه شود که برای نرمال کردن داده‌ها، تمام متغیرهای مستقل با توجه به با ارزش دفتری جمع داریی‌ها مورد تعدیل قرار گرفته‌اند. متغیرهای مورد استفاده در این تحقیق و منابع کسب آنها در ادامه مطرح شده است:

جدول ۲. متغیرهای اصلی تحقیق

عنوان	معادل لاتین	علامت اختصاری	منبع	نوع متغیر
سود و زیان خالص	Net Income	NI	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مستقل
سود و زیان تسعیر ارز	Foreign Currency Translation	FCT	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مستقل
سود و زیان تحقق نیافته سرمایه گذاری‌ها	Unrealized gains/losses on Securities	SEC	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مستقل
تعدیلات سنواتی	Annual Adjustments	AA	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مستقل
سود و زیان جامع	Comprehensive Income	CI	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مستقل
بازده سال t	Annual Return	$R_{i,t}$	نرم افزار ره‌آورد نوین	وابسته

با توجه به اینکه متغیر وابسته تحقیق بازده می باشد نحوه محاسبه بازده را تشریح می کنیم. بازده عبارت است از نسبت کل عایدی (ضرر) حاصل از سرمایه گذاری در یک دوره معین به سرمایه ای که برای به دست آوردن فایده در ابتدای دوره مصرف گردیده است. برای محاسبه بازده سهام شرکت های عامل افزایش سرمایه، منبع افزایش سرمایه و زمان افزایش سرمایه مد نظر قرار گرفته شده است. در صورتی که افزایش سرمایه از محل اندوخته ها، مطالبات و آورده نقدی سهامداران باشد:

$$R = \frac{(1 + \alpha_1 + \alpha_2)(P_1 + D) - P_0 - \alpha_1(1000)}{P_0 + \alpha_1(1000)}$$

R : بازده

P_1 : قیمت پایان دوره

P_0 : قیمت ابتدای دوره

D : سود تقسیمی هر سهم

α_1 : درصد افزایش سرمایه از محل مطالبات و آورده نقدی

α_2 : درصد افزایش سرمایه از محل اندوخته ها

به پیشنهاد بیدل و همکاران (۲۰۰۶)، برای هر متغیر، متغیر سال قبل آن به عنوان متغیر کنترلی در نظر گرفته شده است. این یک نشانه اطلاعاتی است که در مورد متغیرهای حسابداری در تحقیقات گذشته استفاده شده است. (بیدل و همکاران، ۱۹۹۵).

آزمون فرضیه های پژوهش

آزمون مربوط بودن سود جامع

آزمون مربوط بودن محتوای اطلاعاتی سود خالص (NI) در مقابل سود جامع (CI) به وسیله دو معادله که در پایین آمده است انجام می شود. در این معادله ها متغیر وابسته بازده سهام می باشد و متغیر مستقل در معادله اول و دوم به ترتیب سود خالص و سود جامع می باشد. متغیرهای یک دوره قبل به عنوان متغیر کنترلی، در معادله رگرسیون آمده اند، این یک نشانه اطلاعاتی است که در مورد متغیرهای حسابداری

در تحقیقات گذشته استفاده شده است. (بیدل و همکاران، ۱۹۹۵).

$$R_i = \alpha + \beta_1 NI_i + \beta_2 NI_{i-1} + \varepsilon_i \quad \text{مدل ۱:}$$

$$R_i = \alpha + \beta_1 CI_i + \beta_2 CI_{i-1} + \varepsilon_i \quad \text{مدل ۲:}$$

در این فرضیه این سؤال مطرح است که کدام یک از اندازه‌گیری‌های سود و زیان جامع، سود خالص عملکرد شرکت را در قالب بازده سهام بهتر منعکس می‌سازد. بنابراین سود و زیان جامع و سود، زیان خالص را در قالب دو مدل‌های رقیب بیان کرده‌ایم. برای انتخاب بهترین مدل از روش وونگ^۱ استفاده شده است (سعیدی و لاشانی علی، ۱۳۸۴). در این روش یک آزمون نسبت احتمال برای انتخاب بهترین مدل ارائه می‌شود. در این روش برای هر مشاهده i می‌توان نسبت احتمال به شرح زیر به دست آورد.

$$LR_i = \log [L(R_{COMP_i})] - \log [L(R_{NI_i})]$$

$$= \frac{1}{2} \log \left(\frac{2\pi}{n} RSS_{NI} \right) - \frac{1}{2} \log \left(\frac{2\pi}{n} RSS_{COMP} \right) + \frac{n}{2RSS_{NI}} (e_{NI_i})^2 - \frac{n}{2RSS_{COMP}} (e_{COMP_i})^2$$

با ساده کردن رابطه فوق می‌توان m_i را برای هر مشاهده بدست آوریم:

$$m_i = \frac{1}{2} \log \left[\frac{RSS_{NI}}{RSS_{COMP}} \right] + \frac{n}{2} \left[\frac{(e_{NI_i})^2}{RSS_{NI}} - \frac{(e_{COMP_i})^2}{RSS_{COMP}} \right]$$

حاصل جمع فوق به آماره نسبت احتمال منتج می‌شود. قدم بعدی برآورد انحراف معیار LR_i است. وونگ اشاره می‌کند که به جای برآورد انحراف معیار LR_i می‌توانیم مستقیم آماره Z را محاسبه کنیم. در این حالت ساده می‌توانیم آماره Z را با برازش m_i بر یک بدست آوریم. ضریب این رگرسیون $\frac{1}{2} \log [RSS_{NI} / RSS_{COMP}]$ است و میانگین تفاوت بین توان توضیح دهندگی بین سود و زیان جامع و سود خالص را بیان می‌کند. خطای استاندارد رگرسیون نشان می‌دهد که اختلاف معنی دار است آماره Z را می‌توان به وسیله ضریب آماره t این رگرسیون در

$((n-1)/n)^{1/2}$ بدست آورد. اگر آماره Z مثبت و معنی دار باشد. این آماره نشان می‌دهد که سود و زیان جامع مدل برگزیده است. و اگر آماره Z منفی و معنی دار باشد نتیجه مخالف گرفته می‌شود.

آزمون فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی اقلام سود جامع

برای آزمون فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی اقلام سود جامع از مدلی که شامل همه متغیرها است که مدل کامل (F) نامیده می‌شود و مدل کاهش یافته (R) که یکی از متغیرها آن با توجه به فرضیه، حذف شده است استفاده می‌شود. مدل کامل شامل کلیه متغیرها از جمله NI, FCT, SEC, AA می‌باشد. از این آزمون عموماً در مباحث حسابداری جهت بررسی "محتوای اطلاعاتی" متغیر یا متغیرها معینی استفاده می‌شود (عادل آذر و دکتر مومنی، ۱۳۸۳). در این آزمون:

H_0 : ضرایب برابر صفر هستند

H_1 : حداقل یکی از ضرایب مخالف صفر است

جهت مقایسه دو مدل کامل و کاهش یافته از SSE (مجموع توان دوم خطاها) دو مدل استفاده می‌شود. واضح است که اگر $SSE(R) \geq SSE(F)$ بدین معنی است که متغیر اضافی در مدل به کاهش SSE کمک می‌کند و موجب بهبود مدل می‌شود. بنابراین آماره آزمون بر مبنای تفاوت بین $SSE(F)$ و $SSE(R)$ محاسبه می‌شود. آماره آزمون از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$F^* = \frac{\frac{SSE(R) - SSE(F)}{df(R) - df(F)}}{\frac{SSE(F)}{SSE(R)}}$$

با توجه به آزمون تحلیل واریانس می‌دانیم درجه آزادی SSE مدل $N-p$ است. p تعداد پارامترهای موجود در مدل می‌باشد. حال:

اگر $F^* \leq F(\alpha, df(R) - df(F), df(F))$ باشد H_0 رد نمی‌شود.

و

اگر $F^* > F(\alpha, df(R) - df(F), df(F))$ باشد H_0 رد می‌شود. (مومنی و

قیومی ۱۳۸۹:ص ۷۶)

مدل کامل به شرح معادله زیر در نظر گرفته می شود:

مدل ۳:

$$R_i = \alpha + \beta_1 NI_i + \beta_2 NI_{i-1} + \beta_3 FCT_i + \beta_4 FCT_{i-1} + \beta_5 SEC_i + \beta_6 SEC_{i-1} + \beta_7 AA_i + \beta_8 AA_{i-1} + \varepsilon_i$$

برای اجرای هر مرحله یک متغیر و عدد مربوط به دوره قبل مربوط به همان متغیر را از معادله اصلی حذف می کنیم و آزمون تحلیل واریانس را انجام می دهیم.

تجزیه و تحلیل داده ها

در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده ها و استخراج نتایج پژوهش، از نرم افزارهای Excel و SPSS استفاده شده است. همچنین سطح اطمینان مورد استفاده جهت آزمون فرضیه ها ۹۵ درصد می باشد. برای برآورد پارامترهای مدل های رگرسیون، آزمون فروض کلاسیک از اهمیت ویژه ای برخوردار است. از جمله مهمترین این فروض، فرضیه های مربوط به بررسی نرمال بودن باقیمانده های مدل، عدم وجود خود همبستگی، عدم وجود هم خطی و عدم وجود واریانس ناهمسانی بین باقیمانده های مدل می باشد. برای بررسی نرمال بودن باقیمانده ها از آزمون جارک- برا استفاده شده است. نتایج این آزمون نشان می دهد که باقیمانده مدل های مورد بررسی دارای توزیع نرمال هستند. به منظور تشخیص وجود خود همبستگی بین باقیمانده ها، از آزمون دوربین واتسون (DW) استفاده شد. مقدار این آماره برای مدل های پژوهش نشان از نبود خود همبستگی بین باقیمانده ها دارد. در خصوص بررسی هم خطی نیز از روش بررسی نسبت های R^2 و t (R^2 بالا اما آماره های t بی معنی باشند) استفاده شده است. نتایج این بررسی ها نشان داد که بین باقیمانده مدل های مورد آزمون، هم خطی وجود ندارد. به منظور بررسی وجود واریانس ناهمسانی بین باقیمانده ها، از آزمون وایت استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون نشان داد که در مدل های مورد بررسی، مشکل واریانس ناهمسانی وجود ندارد.

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۳. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

	میانگین	انحراف معیار	صدک پنجم	چارک اول	میانه	چارک سوم	صدک نود و پنجم
NI	۰/۲۱	۰/۲۷۸	-۰/۱۳	۰/۰۶	۰/۱۵	۰/۳۲	۰/۷۳
CI	۰/۲۰۲	۰/۳۰۱	۰/۱۶۴	۰/۰۴۴۴	۰/۱۳۹۹	۰/۳۰۵	۰/۷۹۳
FCT	۰/۰۰۱	۰/۰۱۴	۰/۰۲۲	۰/۰۰۱۴	۰	۰/۰۰۱	۰/۰۱۷
SEC	۰/۰۱۳	۰/۰۷	۰/۰۰۱	۰	۰/۰۰۰۷	۰/۰۰۵	۰/۰۵۸
AA	۰/۰۲۱	۰/۰۶۲	۰/۱۱۹	۰/۰۲۷۱	۰/۰۰۷۵	۰	۰/۰۳۲
Ri,t	۰/۱۹۴	۲/۶۸۴	-۱/۸۰۲	-۰/۱۸	-۰/۱۲	-۰/۷۱	۲/۷۲

آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش که بیانگر پارامترهای توصیفی برای هر متغیر به صورت مجزا می‌باشد در جدول (۳) ارائه شده است. این پارامترها عمدتاً شامل اطلاعات مربوط به شاخص‌های مرکزی نظیر میانگین، میانه و همچنین اطلاعات مربوط به شاخص‌های پراکندگی نظیر انحراف معیار، چارک‌ها و برخی صدک‌ها است. توجه شود که همانند مطالعات قبلی (کوباتا، ۲۰۰۶) تمام متغیرها مستقل به وسیله ارزش دفتری جمع دارایی‌ها همگن شده‌اند. دلیل دیگر این امر، ارجاع بیور (۲۰۰۲، ص ۴۵۵) به اثر نسبت ارزش بازار و ارزش دفتری بر اندازه‌گیری صحیح اجزای غیرمنتظره بازده سهام تحت فرض بازار کارا می‌باشد.

میانگین سود جامع (CI) برابر با ۰/۲۰۲۱ است که کمتر از میانگین سود خالص است که برابر با ۰/۲۱ می‌باشد. این تفاوت، نزدیک به تفاوت در ارزش‌های میانه است که به ترتیب ۰/۱۳۹۹ و ۰/۱۵ می‌باشند. رقم سود جامع در ۹۵ درصد برابر با ۰/۷۹۳۴ است که کمی از عدد سود خالص در این مقطع بزرگتر است اما در مقاطع ۵ درصد، ۲۵ درصد و ۷۵ درصد سود جامع کمتر از سود خالص است. این اعداد به این اشاره دارند که توزیع تجربی سود دارای بخش پایانی بزرگتر و بخش‌های ابتدایی کوچکتری است.

نتیجه حاصل از آزمون فرضیه مربوط بودن سود جامع

فرضیه اصلی نخست این پژوهش بدین صورت است که "قدرت توضیح دهندگی سود جامع و سود خالص در تعیین بازده سهام تفاوت معناداری دارد". هدف فرضیه بررسی محتوای اطلاعاتی نسبی سود جامع نسبت به سود خالص است. که از طریق مدل ۱ و ۲ آزمون می‌شود. نتایج حاصل از آزمون مدل‌ها در جدول‌های ۴، ۵ و ۶ آمده است:

جدول ۴. خلاصه نتایج حاصل از مدل سود خالص

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین اطلاع شده	انحراف معیار	Sig.
۱	۰/۳۱۸	۰/۱۰۱	۰/۰۹۸	۲/۵۵۶۸۸	۰/۰۰۰

جدول ۵. خلاصه نتایج حاصل از مدل سود جامع

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین اطلاع شده	انحراف معیار	Sig.
۲	۰/۳۵۴	۰/۱۲۵	۰/۱۲۱	۲/۵۷۳۴۹	۰/۰۰۰

جدول ۶. خلاصه نتایج آزمون وونگ

	مدل سود خالص		مدل سود جامع		(آماره وونگ، Sig.)
	ضریب تعیین	Sig.	ضریب تعیین	Sig.	(۰/۰۵۱ ، ۱/۹۴۹)
در سطح صنایع					
کل صنایع (۱۳۸۰-۱۳۸۹)	۰/۱۰۱	۰/۰۰۰	۰/۱۲۵	۰/۰۰۰	

در جدول ۴ و ۵ نتایج آزمون دو مدل بالا که به ترتیب مربوط به سود خالص و سود جامع می‌باشند نمایش داده شده است. بررسی نتایج دو مدل و مقایسه R^2 مدل‌ها نشان می‌دهد که R^2 مدل سود جامع ۰/۱۲۵ است در حالی که R^2 مدل سود خالص ۰/۱۰۱ است. همچنین با توجه به معناداری آزمون وونگ در جدول شماره ۶ می‌توان نتیجه گرفت که ارتباط سود جامع با بازده سهام معنا دارتر می‌باشد یعنی سود جامع نسبت به سود خالص قدرت توضیح دهندگی بیشتری است. بنابراین فرضیه مبنی بر عدم تفاوت قدرت توضیح دهندگی سود جامع و سود خالص در تعیین بازده سهام رد و فرضیه مقابل آن تأیید می‌شود.

نتیجه حاصل از آزمون فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی سود و زیان تسعیر ارز در این آزمون مدل کامل را با در نظر گرفتن همه متغیرها با مدل کاهش یافته (مدلی که FCT از آن حذف شده است) مقایسه می‌کنیم. نتایج مدل کامل (F) در جدول شماره ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. تحلیل رگرسیون مدل کامل

معنی داری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
۰/۰۰۰	۹/۵۷۴	۶۲/۷۶۴	۷	۴۳۹/۳۴۵	رگرسیون
		۶/۵۶۹	۴۷۴	۳۱۱۴/۰۷۶	باقی مانده
			۴۸۱	۳۵۵۳/۴۲۲	مجموع

نتایج مدل کاهش یافته (R) نیز در جدول ۸ نمایش داده شده است:

جدول ۸. تحلیل رگرسیون مدل کاهش یافته

معنی داری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
۰/۰۰۰	۱۱/۱۹۸	۷۳/۲۰۲	۶	۴۳۹/۲۱۳	رگرسیون
		۶/۵۶۵	۴۷۶	۳۱۲۵/۲۰۹	باقی مانده
			۴۸۲	۳۵۶۴/۴۲۲	مجموع

همانطور که در جداول بالا مشاهده می‌شود $SSE(F) = 3114.076$ و 3125.209

$$SSE(R) =$$

در نتیجه :

$$F^* = \frac{\frac{SSE(R) - SSE(F)}{df(R) - df(F)}}{\frac{SSE(F)}{SSE(R)}} = \frac{3125.209 - 3114.076}{476 - 474} \div \frac{3114.076}{3125.209} = 5.58$$

از سوی دیگر با استفاده از توزیع F، مقدار $F(5\%, 476 - 474, 474) = 3$ می‌باشد (آذر و مومنی، ۱۳۸۵). در نتیجه:

$$F^* > F(\alpha, df(R) - df(F), df(F))$$

یعنی فرضیه H_0 رد می‌شود و فرضیه H_1 که مبنی بر فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی

FCT است تایید می شود.

نتیجه حاصل از آزمون فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی سود و زیان تحقق نیافته سرمایه گذاری ها

مدل کامل را با در نظر گرفتن همه متغیرها با مدل کاهش یافته (مدلی که SEC از آن حذف شده است) مقایسه می کنیم. نتایج مدل کامل (F) در جدول شماره ۹ ارائه شده است:

جدول ۹. تحلیل رگرسیون مدل کامل

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	معنی داری
رگرسیون	۴۳۹/۳۴۵	۷	۶۲/۷۶۴	۹/۵۷۴	۰/۰۰۰
باقی مانده	۳۱۱۴/۰۷۶	۴۷۴	۶/۵۶۹		
مجموع	۳۵۵۳/۴۲۲	۴۸۱			

نتایج مدل کاهش یافته (R) نیز در جدول ۱۰ نمایش داده شده است:

جدول ۱۰. تحلیل رگرسیون مدل کاهش یافته

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	معنی داری
رگرسیون	۴۳۶/۱۸۰	۶	۷۲/۶۹۷	۱۱/۱۰۱	۰/۰۰۰
باقی مانده	۳۱۱۷/۲۴۲	۴۷۶	۶/۵۴۹		
مجموع	۳۵۵۳/۴۲۲	۴۸۲			

همانطور که در جداول بالا مشاهده می شود $SSE(F) = 3114/076$ و

$$SSE(R) = 3117/242$$

$$F^* = \frac{\frac{SSE(R) - SSE(F)}{df(R) - df(F)}}{\frac{SSE(F)}{SSE(R)}} = \frac{3117.242 - 3114.076}{\frac{476 - 474}{3114.076}} = 1.567$$

در نتیجه :

از سوی دیگر با استفاده از توزیع F، مقدار $F(5\%, 476 - 474, 474) = 3$

می باشد (آذر و مومنی، ۱۳۸۵). در نتیجه:

$$F^* \leq F(\alpha, df(R) - df(F), df(F))$$

یعنی فرضیه H_0 که مبنی بر عدم فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی SEC است، رد نمی شود.

نتیجه حاصل از آزمون فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی تعدیلات سنواتی

این آزمون مربوط به بررسی فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی تعدیلات سنواتی (AA) است. به این منظور مدل کامل را با در نظر گرفتن همه متغیرها با مدل کاهش یافته (مدلی که AA از آن حذف شده است) مقایسه می کنیم. نتایج مدل کامل (F) در جدول شماره ۱۱ ارائه شده است:

جدول ۱۱. تحلیل رگرسیون مدل کامل

مدنی داری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
۰/۰۰۰	۹/۵۷۴	۶۲/۷۶۴	۷	۴۳۹/۳۴۵	رگرسیون
		۵/۵۶۹	۴۷۴	۳۱۱۴/۰۷۶	باقی مانده
			۴۸۱	۳۵۵۳/۴۲۲	مجموع

نتایج مدل کاهش یافته (R) نیز در جدول ۱۲ نمایش داده شده است:

جدول ۱۲. تحلیل رگرسیون مدل کاهش یافته

مدنی داری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
۰/۰۰۰	۱۱/۱۱۲	۷۲/۷۶۰	۶	۴۳۹/۵۵۹	رگرسیون
		۶/۵۵۴	۴۷۶	۳۱۲۰/۸۶۲	باقی مانده
			۴۸۲	۳۵۵۷/۴۲۲	مجموع

همان طور که در جدول ۱۲ و ۱۱ مشاهده می شود $SSE(F) = ۳۱۱۴/۰۷۶$ و

$$SSE(R) = ۳۱۲۰/۸۶۲$$

$$F^* = \frac{\frac{SSE(R) - SSE(F)}{df(R) - df(F)}}{\frac{SSE(F)}{SSE(R)}} = \frac{3120.862 - 3114.076}{\frac{476 - 474}{3114.076}} = 3.39 \quad \text{در نتیجه:}$$

با استفاده از توزیع F، مقدار $F(5\%, 476 - 474, 474) = 3$ می‌باشد (آذر و مومنی، ۱۳۸۵). در نتیجه:

$$F^* > F(\alpha, df(R) - df(F), df(F))$$

یعنی فرضیه H_0 رد می‌شود و فرضیه H_1 که مبنی بر فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی AA است تایید می‌شود.

بحث، نتیجه گیری

محتوای اطلاعاتی صورت سود و زیان جامع و ارقام آن برای شرکت‌های در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از دو آزمون ووانگ برای بررسی مربوط بودن محتوای اطلاعاتی و F برای بررسی فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی برای سالهای بعد از لازم الاجرا شدن استاندارد شماره ۶ مورد بررسی قرار گرفته شد. یکی از هدف‌های نهایی گزارشگری مالی، ارائه ارقام سود معنادار و قابل اطمینان هم برای سرمایه‌گذاران در جهت کمک به تصمیم‌گیری‌های اقتصادی آنها و هم برای مدیران در جهت کمک به مقاصد کنترل داخلی آنها است. یافته‌های حاکی از این است سود جامع دارای قدرت توضیح‌دهندگی بالاتری نسبت به سود خالص است. و در مورد فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی ارقام این صورت مالی، نتایج نشان دهنده این است که به جزء سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها سایر ارقام صورت سود و زیان جامع دارای محتوای اطلاعاتی فزاینده‌ای می‌باشند. این گونه استنباط می‌شود که متغیر سود و زیان تسعیر ارزش حاوی بار اطلاعاتی تغییرات نرخ ارز می‌باشد. به عبارتی این متغیر گزارشگر تغییرات نرخ ارز می‌باشد که بر روی دارایی‌ها، بدهی‌های و معاملات ارزی شرکت‌ها تاثیر می‌گذارد و سود و زیان این تاثیر را گزارش می‌نماید (کی‌چی کوباتا و همکاران، ۲۰۰۷). اما در مورد سود و زیان

تحقق نیافته سرمایه گذاری‌ها، شاید علت چنین ارتباطی بین این متغیر و بازده سهام ناشی از مهمترین ویژگی این متغیر یعنی "عدم تحقق" یافته بودن آن و یا عدم آشنایی و عدم استفاده تصمیم گیرندگان از این متغیر مربوط شود (مشایخی، ۱۳۸۴). این نتایج با بررسی‌های انجام شده در سایر کشورها از جمله ژاپن و کانادا و امریکا همخوانی دارد اما با نتایج تحقیقات در اتحادیه اروپا سازگاری ندارد. این مطلب را می‌توان این گونه توجیه کرد که از آنجا که سود جامع علاوه بر اطلاعات سود خالص اطلاعات بیشتری را گزارش می‌کند این اطلاعات اضافی از طریق ترکیب با سایر منابع اطلاعاتی با توجه به محیط مالی کشورها مختلف منجر به افراز و طبقه‌بندی بهتر و باعث ارتباط بهتر با بازده سهام شده باشد و شاید هم نشود (دمسکی، ۲۰۰۳).

پیشنهادها

موضوعات مربوط به پتانسیل ارقام و اطلاعات حسابداری از جمله موضوعات مهمی است که نتایج و یافته‌های تحقیقات علمی درباره آنها می‌تواند به تدوین و اصلاح استانداردهای حسابداری در کشورمان کمک نماید و بستر مناسبی برای تحقیقات آتی فراهم آورد. به سازمان حسابرسی به عنوان مرجع تدوین کننده استانداردهای حسابداری توصیه می‌شود که در مورد اضافه شدن اقلام جدید که در سایر کشورها در صورت سود و زیان جامع ارائه می‌شود بررسی‌های لازم را انجام دهد. تحقیق حاضر که مشخصاً محتوای اطلاعاتی صورت سود و زیان جامع را با در نظر گرفتن فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی اقلام می‌پردازد، می‌تواند مقدمه‌ای برای تحقیقات بیشتر در این زمینه باشد. برخی از موضوعات دیگری که می‌توان در تحقیقات بعدی مد نظر قرار داد عبارتند:

الف - پیشنهادات حاصل از یافته‌های تحقیق

به سازمان حسابرسی به عنوان مرجع تدوین کننده استانداردهای حسابداری توصیه می‌شود که در مورد اضافه شدن اقلام جدید که در سایر کشورها در صورت سود و زیان جامع ارائه می‌شود بررسی‌های لازم را انجام دهد. همچنین استفاده

کنندگان از صورت‌های مالی در تصمیمات خود توجه بیشتری به این صورت مالی از نظر محتوای اطلاعاتی داشته باشند.

ب - پیشنهاد‌های پژوهش‌های آتی

- بررسی قدرت پیش بینی سود و زیان جامع در مورد بازده سهام
- بررسی فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی سود و زیان جامع در سطح صنایع مختلف
- بررسی جزئی تر محتوای اطلاعاتی سود و زیان تسعیر ارز و سود و زیان تحقق نیافته سرمایه گذاری‌ها با در نظر گرفتن میزان وابستگی خارجی و نسبت اوراق بهادار به حقوق صاحبان سهام.
- بررسی ارقام از جمله از نظر محتوای اطلاعاتی بالقوه آنها جهت گزارش در صورت سود و زیان جامع در سالهای آتی.

محدودیت‌های پژوهش

همواره گام نهادن در راه رسیدن به هدف، با محدودیت‌هایی همراه است که باعث می‌شود رسیدن به هدف مورد نظر با کندی همراه شود. پژوهش نیز به عنوان فرآیندی در جهت نیل به هدف حل مسئله پژوهش، از این امر مستثنی نیست. لذا در این قسمت با ارائه محدودیت‌های پژوهش، سعی بر آن است که به خواننده این پیام داده شود تا بتواند در تعمیم نتایج پژوهش با آگاهی بیشتری عمل کند و در مورد فرآیند پژوهش قضاوت عادلانه‌ای داشته باشد. در این راستا محدودیت‌های پژوهش حاضر به شرح زیر قابل ذکر است:

۱. پژوهش حاضر با استفاده از داده‌های مربوط به ۹۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام شده است و شرکت‌های سرمایه‌گذاری، لیزینگ و بیمه به علت ماهیت خاص فعالیت آنها از جامعه آماری کنار گذاشته شده‌اند، لذا نتایج به دست آمده قابلیت تعمیم به تمامی شرکت‌ها را ندارد.
۲. قلمرو زمانی مطالعه حاضر از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ می‌باشد. بنابراین باید توجه کرد که نتایج پژوهش قابل تعمیم به سال‌های قبل از ۱۳۸۰ نمی‌باشد.

منابع و مآخذ

۱. بلکویی احمد ریاحی، (۱۳۸۱)، "تئوری‌های حسابداری" ترجمه علی پارسائیان، تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی.
۲. عادل آذر و دکتر مومنی، (۱۳۸۳)، "آمار و کاربرد آن در مدیریت" تهران: انتشارات سمت.
۳. منصور مومنی و فعال قیومی (۱۳۸۹)، "تحلیل‌های آماری با استفاده از spss" تهران.
۴. عرب مازار یزدی محمد - رادمهر کاترین (۱۳۸۲) "بررسی اهمیت و ضرورت گزارش سود و زیان جامع در بورس اوراق بهادار تهران" بررسی‌های حسابداری و حسابرسی سال دهم شماره ۳۱.
۵. عرب مازار یزدی محمد (۱۳۷۴) "محتوای فزاینده اطلاعاتی جریان‌ات نقدی و تعهدی" رساله دکتری دانشگاه تهران.
۶. مجتهد زاده ویدا - مومنی مرضیه (۱۳۸۲) "تاثیر ارائه صورت سود و زیان جامع بر تصمیم‌گیری استفاده صورت‌های مالی" دیدگاه استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی سال دهم شماره ۳۱.
۷. سعیدی و لاشانی علی (۱۳۸۴) "برتری سود و زیان جامع نسبت به سود و زیان خالص برای ارزیابی عملکرد شرکت. رساله دکتری دانشگاه تهران.
۸. محمد علی آقایی و مرادی (۱۳۹۰) "ارائه الگویی برای بهینه‌سازی طبقه‌بندی اطلاعات دارایی‌های ثابت در ترازنامه شرکت‌های صنایع غذایی بورس اوراق بهادار تهران" پژوهش‌های مدیریت در ایران - مدرس علوم انسانی، دوره ۱۵، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۰
9. Biddle G. & Choi, J. H. (2006). Is comprehensive income useful? *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 2(1), 1-32
10. Steven F. Cahan, Stephen M. Courtenay, Paul L. Gronewoller and David R. Upton (2000), Value Relevance of Mandated Comprehensive Income Disclosures, *Journal of Business Finance & Accounting*, 27(9), 1
11. Kanagaretnam Kiridaran, Robert Mathieu, Mohamed Shehata (2009), Usefulness of comprehensive income reporting in Canada, *J. Account. Public Policy* 28 (2009) 349-365
12. Kanagaretnam Kiridaran, Robert Mathieu, Mohamed Shshata (2004). Usefulness of Comprehensive Income Reporting in Canada, Working Paper, McMaster University.
13. Stephen W. Lin, Olivier J. Ramond Jean-François Casta (2007), Value Relevance of Comprehensive Income and Its Components, Working paper Universiteit of Amsterdam.
14. Keiichi Kubota, Kazuyuki Suda, Hitoshi Takehara, (2007), Information Content of Net Income and Other Comprehensive Income, Asian Academic Accounting Association Meeting.
15. Hirst D. E., P. E. Hopkins, J. M. Wahlen, 2004. Fair values, Comprehensive Income Reporting, and Bank Analysts' Risk and

- Valuation Judgments, *The Accounting Review*, 79 (April), PP. 455-475.
16. Louis, Henock, 2003. The value relevance of the foreign translation adjustment, Working Paper, The Pennsylvania State University.
  17. Maines, L. A. and L. S. Mcdaniel, 2000. Effects of Comprehensive Income Characteristics on Nonprofessional Investors' Judgments: The Role of financial Statement presentation format, *Accounting Review*, 75 (April), pp. 179-207.